София, юний 1942 г.

117. Тукъ,
Бъл. Зем. и Кооп. Банка √

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

ПАРАСКЕВЪ ЦВѢТКОВЪ

Година XIV.

Книга 6 (136)

Съдържание:

1. Илиндень и конгреса на Илинденци — Л. Томовъ
2. Единъ важенъ исторически документъ
3. Христо Узуновъ — П. М. Скопаковъ
4. Предсмъртното писмо на Хр. Д. Узуновъ
5. Павелъ Христовъ — Спиро Василевъ
6. Подпоручикъ Борисъ Сугаревъ — Райна Цв. Веселинова
7. Срещата на Ильо войвода съ Радовишкия мюдюринъ — Вл. А. Карамановъ
8. Гоце Дѣлчевъ — Илия п. Ивановъ
9. Панихида за Гоце Дѣлчевъ въ Охридъ
10. За падналитѣ въ Царево село
11. Освещаване на паметникъ въ Крушовско
12. Общо годишно събрание на д-во „Илиндень“ въ Куманово
12. Концертна вечерь на Охридскитѣ трубадури — М. А. К.
13. Жертвитѣ при потушаване на Илинденското възстание
14. Късни признания — К.
15. Положението

ДАГ
ОТНАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
София

Печатница „ПИРИНЪ“, София — пор. № 75/1942

Година XIV София, юний, 1942 год. Книга 6 (136)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за платилитѣ до 1. юни 100 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

Илинденъ и конгреса на Илинденци

Тридесеть и деветь години се изминаха отъ най-великия подвигъ на македонскитѣ и тракийски българи — Илинденското възстание 1903. г. —2 августь. На този день робътъ, следъ дълго — вѣковно тежко робство вдигна оржжие и реши да се бори до извоюване на свободата си. Всички краища на Македония и Тракия взеха участие въ тази юнашка и страшна борба за извоюване човѣшки права. Тамъ въ недрата на легендарния Пиринъ, тамъ въ дивния Шаръ, историческитѣ Бѣласица и Пелистеръ, тамъ въ Странджа и равнитѣ тракийски полета единъ зовъ се носѣше отъ уста на уста — свобода или смърть. Илиндень бѣ дѣло на цѣлъ народъ — мжже и жени, учени и прости, бедни и богати всички въодушевени отъ единъ възвишенъ идеалъ — свободата на родината.

По подвизи и жертви, по героизъмъ и упоритость Илинденската епопея нѣма равна на себе си въ историята на освободителнитѣ борби.

Най-главното огнише на тази титанска борба бѣха юго-западнитѣ краища на Македония. Сигналътъ се даде въ Смилево съ позивъ отъ щаба на възстанието, но съ страшна сила се прояви въ Крушово, Костурско, Леринско, Битолско, Кичевско, Тракия и др.

За силата, мощьта и саможертвата на възстаницитѣ говорятъ фактитѣ:

1. Въ Битолската область отъ 2 августь до 23 октомврий станали сж 150 сражения, паднали 746 борци — възстаници.

2. За Солунската область — отъ 2 августъ до 23 октомврий 1903 г. станали сж 38 сражения, паднали 109 четници.

3. Въ скопската область за сжщото време станали 15 сражения, убити 93 възстаници.

4. Въ Тракийската область за времето отъ 6 августъ (Преображение) до 28 октомврий станали 36 сражения на възстаницитѣ съ турския аскеръ и бошибозукъ. Паднали убити 56 четници и много, много повече избити, жени деца и мжже отъ мирното население.

Презъ изтеклия периодъ на възстанието извършени сж 14 атентати; взели участие въ борбата 26 хиляди борци въ 250 сражения срещу 150 хилядна армия въ цѣлата революционна область.

Населението бѣ разорено. 201 села изцѣло опустошени, 12,440 кжщи изгорени, 4,694 души избити, 70, 835 обездомени безъ покривъ, 35000 избѣгали въ България и много други пръснати по чуждитѣ страни, най-вече въ Америка—Съединенитѣ щати и Канада, за да търсятъ прехраната Къмъ края на м. ноември, поради тежката зима възстанието бѣ потушено съ жестокость и пълно разорение на населението. Но въпрѣки всичко, въпрѣки голѣмитѣ и страшни несгоди и лишения, за честьта на борцитѣ тѣ не поднаха духомъ, нито проклѣха или хвърлиха камъкъ срещу своитѣ водачи—напротивъ, тѣ ги приютиха и запазиха. Даме Груевъ, Тошевъ, А. Лозанчевъ, Гйорче Петровъ, Сугаревъ, Узуновъ и много тѣхни другари останали между народа да сподѣлятъ скърби и радости и продължили безспиръ борбата за свободата на родината. Дѣлото на илинденци не угасна, борбата продължи съ голѣма сила и упоритость.

На тази дълга и кървава борба свободнитѣ братя не останаха глухи а водиха три войни съ нашитѣ врагове, 1912—1913 г. и 1915 1918 г. дадоха въ жертва хиляди свидни чеда по планини и полета за освобождение и обединение на свойтѣ братя.

Краятъ на тѣзи войни бѣ фаталенъ, бѣ лошъ и жестокъ за българския народъ. Въ Букурещъ и Ньой той бѣ разпокжсанъ, българскитѣ земи подѣлени главно между гърци и сърби. Цѣли 25 год. българитѣ бѣха подъ страшно иго, но алчнитѣ намѣрения на поробителитѣ пропаднаха. Рухнаха отъ основи Ньоий и Букурещъ, правдата възкръсна.

— Македония и Тракия сж свободни и обединени. Дѣлото на Илинденъ не угасна, тържествува Илинденъ — това е най-славното ни дѣло въ новата ни история. Илинденъ е лжчезарна звезда, факелъ на бждащето. Ржководното тѣло на организацията въ изпълнение на своя дългъ къмъ падналитѣ свои другари нарежда навсѣкжде на 2 августъ т. г. да се уредятъ възпоменателни събрания, панахиди съ рѣчи и пр.

На 2, 3, и 4 августъ въ Битоля ще се състои и XII редовенъ конгресъ на илинденци. Тамъ, въ Битоля—центъра на Илинденското възстание—всички делегати ще се срѣщнатъ прегръщайки се съ своитѣ братя и отново ще дадемъ обетъ на вѣрна служба къмъ царь, народъ и държава.

Вѣчна слава и паметь на всички паднали борци за свободата и обединението на китната ни родина.

Вѣчна слава и на падналитѣ скжпи германски и съюзнически чада, които счупиха веригитѣ на робството, та лжчитѣ на свободата озариха нашитѣ братя, преживѣли ужасни тегла подъ игото на сърби и гърци.

Да бжде вѣчна свободата. Всички единни и дружно да градимъ възхода на обединена България.

Л. Томовъ.

Единъ важенъ исторически документъ

МАКЕДОНСКО ДРУЖЕСТВО „С. СТЕФАНСКА БЪЛГАРИЯ" ВЪ СОФИЯ

ИЗВЪНРЕДЕНЪ ПРОТОКОЛЪ

Днесъ, на 16 май 1901 г., подписанитѣ членове на В. М. Опълченски Комитетъ Ст. Михаиловски, Вл. Димитровъ, Г. Петровъ, Г. Минковъ, Д-ръ Д. Владовъ и Ив. Кеповъ — отъ една страна, делегата на Революционната организация въ Македония и Тракия Георги Дѣлчевъ и членоветѣ на тая организация Д-ръ Вл. Руменовъ и М. Герджиковъ — отъ друга, запаснияъ генералъ Ив. Цончевъ и запасниятъ подполковникъ Ст. Николовъ — отъ трета, се събрахме на извънредно заседание въ помѣщението на Върховния Македоно Опълченски комитетъ, за да резюмираме и формулираме окончателно тридневнитѣ си разсѫждения и дебати станали презъ май 1901 год, по въпроса за досегашната дейность и взаимни отношения на двѣтѣ македоно-опълченски организации, както и за по-скорошното осѫществяване крайната тѣхна цѣль — освобождедието на Македония и Тракия.

Въ това си заседание, като взехме предъ видъ:

1) че тайната революиионна организация въ Македония и Тракия се развива и действува при особени мѣстни условия,

2) че поради това тя е независима и самостойна въ всичкитѣ си действия и не може да търпи каквито и да било пресилвания отвънъ,

3) че Македоно-Опълченската организация въ княжество България е чисто легална институция, която сѫществува и се развива въ кржга на действующитѣ въ това княжество закони,

4) че следователно, нейнитѣ задачи се свеждатъ само въ моралната и материялна помощь и подкрепа на революционното движение въ Македония и Тракия,

5) че, най-после, за да може да действуватъ независимо и въ пълно съгласие тия две организации — всички единодушно

Решихме:

1) Въ състава на Централния комитетъ на Революционната организация въ Македония и Тракия да влѣзатъ за членове двама запасни офицери, като специалисти по военното дѣло, на еднакви права съ другитѣ членове отъ сѫщия комитетъ.

2) Въ всички революционни райони на Македония и Тракия тоя комитетъ има право да назначи по единъ запасенъ офицеръ, като специалистъ по военото дѣло, който да действува съ еднакви права на членъ въ надлежното районно управително тѣло.

3) Революционната организация въ Македония и Тракия има право да се представлява при Върховния Македоно-Опълченски комитетъ отъ специално упълномощени делегати, които на равни права съ членоветѣ на тоя комитетъ ще третиратъ съ него всички въпроси, отнасящи се до нуждитѣ (материални и морални) на тая организация.

4) Всички погранични пунктове и канали на българската територия сѫ неотемлема собственость и владение на Революционната организация въ Македония и Тракия.

5) Бойнитѣ материали и припаси, които се намиратъ въ складоветѣ по българската граница, сѫ собственость на Върховния Македоно-Опълченски комитетъ завеждани и спазвани отъ специално назначено и упълномощено лице, което ще предава тия материали и припаси на Вѫтрешната революционна организация по изрична заповѣдь и решение на Върховния М. Опълченски Комитетъ.

Настоящиятъ протоколъ, съставенъ само въ единъ екземпляръ, подписанъ отъ всички ни и подпечатанъ съ печата на върховния М. Опълченски Комитетъ, се спазва въ секретната архива на сѫщия комитетъ, като се изпрати преписъ на Централния Революционенъ Комитетъ.

(подписали)

Михаиловскии Вл. Димитровъ Ив. П. Кеповъ Г. Петровъ Д-ръ Д. Владовъ Г. К. Минковъ	Делегати на Револ. орган. Г. Дѣлчевъ Членове на сѫщата Д-ръ В. Руменовъ Герджиковъ Зап. генералъ Ив. Цончевъ Зап. подполок. С. Николовъ

Забележка. Тоя преписъ отъ Извънредния протоколъ обнародваме като важно възприето становище урегулирваще отношенията въ споменатитѣ въ него организации. Оригиналътъ на протокола е изчезналъ. Единъ преписъ отъ него е запазенъ отъ столичния адвокатъ Владимиръ Димитровъ (ул. „Леге" 6), чийто подписъ личи въ протокола, като подпредседатель на Върховниятъ Македоно-Опълченски комитетъ въ София презъ 1901 год. Комитетътъ е билъ председателствуванъ отъ Стоянъ Михаиловски.

Христо Узуновъ

(по случай 37 години отъ неговата героична смъртъ)

Най-трагични, ала сѫщевременно и най-обилни съ възвишени пориви сѫ годинитѣ, въ които единъ поробенъ народъ се възмогва да отхвърли чуждия яремъ и да извоюва свободата си.

Усилията на Македонския българинъ за политическа свобода носятъ знака на едно мѫченичество, каквото претърпѣха Христосъ и неговитѣ последователи презъ първитѣ три вѣка въ нашата ера.

Четиридесеть годишна епическа борба води Македония за своята свобода. И въ нея загинаха плеада борци самоотвержено съ единъ заветъ, който има силата на клетва спрѣмо идещитѣ следъ тѣхъ: да продължатъ дѣлото имъ съ сѫщата преданость и вѣра въ неговия благополученъ завършекъ — освобождението на поребения имъ край.

Историята ни дава много примѣри на рицарска доблесть и героично самопожертвуване за общо благо. Ала никое революционно движение не е отбѣлязало въ лѣтописитѣ си толкова много борци, които сѫ предпочитали да турятъ сами край на младия си животъ, нежели да паднатъ въ пленъ у врага.

Такъвъ е случаятъ съ *Христо Узуновъ* и неговитѣ сподвижници, които следъ като свършатъ патронитѣ си, за да не попаднатъ живи у неприятеля, турятъ край на живота си.

Въ борбитѣ за свободата на Македония, Охридъ е далъ редица герои, чиито сѣнки и до сега подържатъ въ мѣстното население незаличимия споменъ за общата Родина и за българщината.

Христо Узуновъ е роденъ на 22. октомврий 1978 год. въ гр. Охридъ. Синъ на народенъ учитель, той остава безъ баща още на деветь-годишна възрасть. Неговата доблестна и умна майка, дъщеря на голѣмия патриотъ *Георги Чакъровъ* отъ гр. Струга, се предава изцѣло на грижитѣ да даде добро възпитание на своя синъ. Тя е отъ ранга на ония патриотки-Охридчанки, като Филдишова, Ангелина Ил. филева, Петрейца Огненова и други, които заставаха на чело на стотицитѣ жени и образуваха жива защитна стена предъ Св. Климентовия храмъ, за да го пазятъ отъ посегателството на гръцкитѣ владици. Майката на Христо Узуновъ неможеше да не се въодушевлява отъ борческия духъ на Гр. Пърличевата майка, нейна близка родственица, която, изпращайки своя синъ Гр. Пърличевъ въ Дебърския затворъ, насърдчава го да не падне духомъ съ думитѣ: „Бѫди ми юнакъ! предъ Св. Климентъ горятъ безброй лампади, ако ми се уплашишъ, харамъ да ти е млѣкото ми що си го цицалъ". Така поласканъ отъ майчинъ погледъ, ободренъ отъ героичнитѣ й думи, Пърличевъ поема пѫть къмъ Дебърската тъмница.

Отрасълъ и възпитанъ въ такава борческа срѣда Хр. Узуновъ не можеше да не поеме пѫть — предначертанъ отъ своята майка — да работи за свободата на Македония.

Следъ като свършва III класъ въ гр. Охридъ, постѫпва въ педагогическото училище въ гр. Солунъ. По този начинъ той смѣта, че най-добре ще бѫде полезенъ на родината си, като народенъ учитель. Презъ 1896 година той свършва курса на това училище и се настанява учитель въ родния си градъ — Охридъ. Тукъ той учителствува четири години, и се впуща съ най-голѣма жарь въ освободителното дѣло.

Въ 1898 год. месецъ увгустъ бива убитъ въ Охридъ ренегатътъ Д. Гърдановъ. По тоя поводъ Христо Узуновъ бива арестуванъ въ Битолския затворъ. Тежкиятъ затворнически животъ цѣли 9 месеца не сломява бодрия му духъ. Наопаки, той излиза отъ затвора още по-каленъ и съ новъ устремъ въ революционната борба, обикаля селата около Охридъ, които го посрещатъ съ голѣма радость и слушатъ съ голѣма охота, когато имъ говори за освободителното дѣло. Кѫщата му въ Охридъ се превръща въ клубъ за работницитѣ по дѣлото отъ града и селата.

Това, разбира се, не е могло да остане незабелязано отъ властьта. На 31. януарий 1892 год. той бива отново арестуванъ, а презъ мартъ 1903 амнистиранъ и освободенъ.

Става районенъ началникъ на Охридско и Дримкола, той е въ постояненъ контактъ съ селскитѣ маси и отъ най-нерешителнитѣ създава борци, та подготвя добра почва за великия день — Илинденското възстание.

Презъ възстанието той е единъ отъ началницитѣ въ района. Паметно ще остане сражението при с. Куратица на 13 септемврий кѫдето Хр. Узуновъ *проявява невѣроятна самоотверженость.* Тукъ той изгубва по малкия си братъ Антонъ.

Следъ потушението на възстанието *Христо Узуновъ* заедно съ *Даме Груевъ* не напусна своя опожаренъ районъ, а остана между населението да подкрепя духа му и то, макаръ и разорено, не изневѣри на водителитѣ си.

Презъ 1904 година Узуновъ е ржководитель на по-голѣмата часть отъ II. революц. оррѫгъ и на всѣкѫде успѣва да възстанови организационната мрежа. По този начинъ той се явява готовъ защитникъ срещу всѣко посегателство отъ страна на похитителитѣ. Събитието, извършено въ с. Церъ — Битолско, ще остане ненадминато въ историята на революционната борба на Македония.

Неприятеля нахълта въ Церъ и върши жестокости. Узуновъ се притича въ помощь и влиза въ жестока борба съ многолюдния неприятель. Заловайки се въ една двуетажна кѫща, обкръжената чета проявява ненадмината храбрость цѣли 24 часа. Войводата се провиква: „Нека останемъ вѣрни на клетвата и на родината си" и вижда какъ единъ по единъ другаритѣ му слагатъ кости предъ отечествения олтарь. Приближава вече и неговия часъ. Изважда хартия и почва да пише.

Обръща се къмъ своитѣ другари и ги моли да бѫдатъ искрени къмъ освободителното дѣло, защото само искреностьта и чистотата сѫ възвисили организацията. „Нашата идея ще се осѫществи — Македония ще бѫде свободна, пише той, ето защо азъ умирамъ спокоенъ. Моля, нарочно поздравете милата ми майка, която никога не е из-

(Следва на стр. 4 долу)

Буквaленъ преписъ отъ предсмъртното писмо на Хр. Д. Узуновъ

24. априлъ 905 г.

Братя,

Допускамъ да сме предадени, но вѣрвамъ и да е случайно.

Ванчо излѣзна и биде убитъ още на 10 3/4 раното, а сѫщо така и четника Йонче отъ Дворци (Кичевско), който бѣ съ Пеце.

Архивата ми е пърсната изъ цѣлото село. Повѣрихъ я на 3 жени, които не познавамъ. Ванчо сѫщо остави архивата при една жена, но не я зная.

Потърсете и ще ги намѣритѣ.

Причината задето не ударихме на рискъ още зараньта бѣ, че отъ 7-8 страни ни откриха огънь, та мислейки, че сѫ множество, предпочехме да се сражаваме, макаръ и съ по-голѣми сили, които очаквахме да дойдатъ.

Увѣренъ, че не ще бѫдемъ избавени, за последенъ пѫть пращамъ Ви братски поздравъ до всички другари и приятели.

Следва шифъръ, който преведенъ значи:

„Срещу скалата кѫдето сме сега оставихъ во една дупка на зидътъ моето кесе со четири и полъ наполеони и една лира и около четиридесеть гроша. Тѣ сѫ охридски пари".

Последния ми съвѣтъ до всички другари е: да бѫдатъ искренни къмъ Дѣлото сички ония които му служатъ, защото само искренностьта и чистосърдечието сѫ възвишили Вѫтрѣшната Орг. и пакъ тѣ ще я спасятъ отъ анормалностьта въ която е втикната по настоящемъ отъ недобросъвѣстни наши другари.

Пакъ шифъръ:

„Да гледате колкото е възможно по-скоро да унищожите ония до сега ржководящи сили во организацията, които сѫ принесли вреда на дѣлото... но не да се наказватъ само прости работници).

Нашата идея ще бѫде постигната, ето защо ще умра спокоенъ и съ чиста съвѣсть прѣдъ законитѣ на Св. ни Организация.

До сега умишлено съ нищо не съмъ напакостилъ на Дѣлото, ако ли сте забѣлѣзали въ мене нѣкои погрѣшки, то увѣрени бѫдете, че туй е станало неволно. Прося извинение.

Моля нарочно поздравете любезната ми майка, която никогашъ не съмъ я забравилъ отъ ума, защото тя ме направи такъвъ. Нека и тя ме извини, че съ нищо не се зарадвала отъ мене.

Нарочно поздравъ на брата ми Ангелета. Получихъ последното му писмо и останахъ доволенъ. Да върви по сѫщия пѫть който ми очерта въ писмото. Съвѣтвамъ го да не се отдѣля отъ майка ми. Поздравете и роднинитѣ ми.

За последенъ пѫть ще повторя: бѫдете искренни и пазете основнитѣ закони на Организ. уставъ.

Оставамъ съ братска цѣлувка. *Х. Д. Узуновъ*

П. П. Имамъ достатъчно време за да Ви направя нѣкои възклицания, но излишни ги смѣтамъ.

С'Богомъ свѣте и ти Савле Вѫртовѣрче!

Ето Ви материялъ за Шанговъ и бюлетинъ.

ХРИСТО УЗУНОВЪ

(Следва отъ стр. 3)

лѣзла отъ ума ми. Нека и тя ми прости, че съ нищо не се е нарадвала на мене. Бѫдете искрени, завършва той, и пазете основнитѣ закони на организацията".

Новъ гърмежъ разсгърсва обкържения домъ. Виждайки четницитѣ мъртви, спущатъ се войницитѣ яростно съ щиковетѣ срещу тѣхъ; трогнатъ отъ героизма на четницитѣ, обаче, офицерътъ ги спира: „Назадъ! никой да не докосне самоубилитѣ се четници. Поклонете се предъ тѣзи герои: тѣ се бориха юнашки и като герои умрѣха за родината си".

Така свършва геройски живота си на 7 май 1905 год. въ с. Церъ (Битолско) войводата Хр. Узунвъ, ржководитель на *II-ия революционенъ окржгъ*. Така умрѣха и достойнитѣ му другари — негови сподвижници.

Вѣрата въ успѣха на освободителната борба на тоя голѣмъ борецъ, се вижда въ горното писмо, писано нѣколко минути преди да тури край на живота си.

Душитѣ на тия паднали за свободата на Македония герои могатъ да се успокоятъ: тѣхната жертва не бѣ безплодна, а дѣлото имъ ще остане примѣръ за беззаветна служба на родъ и родина.

П. М. Скопаковъ

МАКЕДОНСКИ НОСИИ

Павелъ Христовъ

(послучай 20 год. отъ смъртьта му)

Павелъ Христовъ е роденъ презъ 1874 г. въ с. Цапари — Битолско. Въ редоветѣ на революционната организация влиза презъ 1894 г. и работи до края на живота си — 1922 г.

Ако покойниятъ Павелъ Христовъ не е между най-първитѣ—между Даме, Гоце, Пере, Гьорче и Матовъ,—той е единъ измежду първитѣ следъ петиматъ водачи на революционна Македония. Такъвъ е той за Костурско. . .

Революционното движение въ Костурско датира отъ 1894 год., но даде му се по-голѣмъ подтикъ презъ 1896 г. отъ двамата още ученици въ Солунъ — Лазаръ п. Трайковъ отъ с. Дъмбени и Кузо Стефовъ отъ с. Загоричени, които презъ училищната ваканция обикаляха селата, просвѣщаваха и кръщаваха населението, образуваха „ядки" и пакъ се връщаха да продължатъ образованието си. Развитието на Организацията почна да взима широки размѣри, обаче, оставаше да се намѣри, да се яви личность, която да организира народа въ желаната насока.

Презъ 1898 г. за учитель въ Костурското III. кл. училище биде назначенъ Павелъ Христовъ. Надаренъ съ яка калена натура, съ силна воля. „Павлето" отпочна една организационна дейность, каквато малцина сж развили. Нѣма село въ околията, което да не е посетено отъ него, въ което да не е посветилъ нѣкого въ тайната на Организацията. Особена е заслугата му, че въ него се породи идеята въ с ф о р м и р о в а н е на организационна чета, която се счита първа революционна чета не само въ Костурско, но и въ цѣла Македония! Преди това въ Костурско имаше частични революционни прояви на Организацията. Презъ 1899 год., напр., биде организирано наказанието на двама селяни отъ с. З., което наказание биде изпълнено отъ Лазо п. Трайковъ и Манолъ Розовъ; а за да се снабди Организацията съ срѣдства, пакъ презъ сжщата година бѣ „обранъ" отъ хора на Организацията по единъ особено актьорски начинъ жителя на с. Прѣкопана—Моаремчето, Преоблечени като турски заптии Лазаръ п. Трайковъ, Кольо Вишенски и др., се явяватъ като пратеници на властьта въ Костуръ да намѣрятъ откраднатитѣ отъ Клисура пари и въ присжтствието на селския мухтаръ и азитѣ, взиматъ отъ добрия иначе, но богатъ българинъ Моаремчето 200 златни лири, поставятъ ги въ кожена кесия, подпечатватъ ги съ мюхюра на „каймакама" и съ оня на мухтарина, и поканили Моаремчето да се яви при каймакамина въ Костуръ и си уреди въпроса!. . .

Първата революционна чета биде сформирована въ началото на 1900 г. Павелъ бѣ схваналъ, че четата ще укаже голѣмо влияние върху духа на посветенитѣ въ тайната на Организацията хора. Освенъ това, четата ще има за задача да изтрѣби нѣкои голѣми зулумджии бегове, каквито не липсваха въ Костурско. Единъ такъвъ дере-бей бѣ Касъмъ ага отъ Капещица, отъ когото кански бѣха пропищѣли околнитѣ села. Първата възложена задача на четата бѣ да премахне Касъма и още презъ м. априлъ 1900 година връщайки се отъ Леринъ, при с. Псодери той бѣ унищоженъ. Два месеца по-късно биде убитъ и Абединъ бей, зулумкяръ на селата Сетома, Тихолища, Кондороби, Стария чифликъ и пр. И едното и другото убийства на виднитѣ бегове произведе силно и потресающе впечатление. Напраздно се търсѣха убийцитѣ; и властьта ги дирѣше между личнитѣ неприятели на убийцитѣ . . между беговетѣ. Авторитетътъ на организацията, специално тоя на Павле, растѣше предъ просвѣтенитѣ въ тайната люде.

Презъ пролѣтьта на 1901 г. възложи се на четата да накаже съ смъртъ Нурединъ бей отъ гр. Хрупица, защото по нареждане на сжщия биде убитъ видния и богатъ българинъ отъ това село Георги Бабулевъ Попаднаха въ затвора Павелъ и Кузо Стефовъ: до убития Нурединъ бѣ намѣрено писмото на Павелъ до войводата, съ което се нареждаше убийството. Арестуввнето на двамата водачи има тежки последвания за дѣлото: Организацията се лиши отъ двамата най-дейни хора въ района. Павелъ лежа въ Корчанския затворъ по вече отъ 2 години и малко преди Илинденското възстание биде амнистиранъ. Следователно, Павелъ Христовъ цѣли 3 години — отъ августъ 1898 до юний 1901 г. — служи на Костурско съ цѣлата си кристална душа и даде на революционото дѣло всичко каквото можеше да даде!

За тая негова толкова плодовита дейность костурчани сж запазили дълбока признателность и уважение къмъ своя учитель, апостолъ и вождъ. Съвсемъ слабо ще е, ако само подчетаемъ, че П. Хр. е и ще си остане първия между най-първитѣ, най-дейнитѣ и най-много заслужили революционери въ Костурско, ако не и въ цѣлия Битолски Револ. окржгъ! И затова на Павелъ Христовъ, наредъ съ мѣстнитѣ дейци, когато се реализира дѣлото, на което той служи, костурчани ще издигнатъ голѣмъ паметникъ на народна признателность!

Отъ това което се каза до тукъ се вижда кой и какъвъ бѣ П. Христовъ. Но това сж малки и бегли спомени за неговата дейность въ Костурско. Нека неговитѣ другари опишатъ цѣлата му революционна дейность — Павелъ Христовъ работи не само въ Костурско. Нека накрай подчертаемъ, че тоя голѣмъ Македонски революционеръ се помина на 30 VI 1922 на 48 годишна възрасть отъ гръдна болесть и въ най-черна мизерия, така както умиратъ истинскитѣ революционери!

Предъ паметьта на голѣмия, дейния, честния и преданъ учитель, апостолъ, революционеръ, водачъ и човѣкъ Павелъ Христовъ, костурчани дълбоко се покланятъ и вѣчно ще му бждатъ признателни!

Да прѣбжде дѣлото, на което така самоотвержно служи скжпиятъ Павелъ Христовѣ! Поклонъ!

Спиро Василевъ

Подпоручинъ Борисъ Сугаревъ

(спомени по случай 39 годишнината отъ геройската му смъртъ)

Борисъ Сугаревъ произхожда отъ родолюбиво българско семейство. Роденъ е въ гр. Прилепъ. Първоначалното си образование получилъ въ родния си градъ. Прогимнизия и гимназия въ — Битоля. Следъ това постжпва въ военното у-ще въ София, което завършва и бива произведенъ въ чинъ подпоручикъ. Като български офицеръ е служилъ въ София, Русе и Силистра, отъ кждето доброволно напуска службата и заминава съ една чета въ Македония.

подп. Б. Сугаревъ

Въ София Борисъ живѣеше при леля си — Баба Анна Б. Фидановска — сестра на баща му, която уважаваше много и наричаше „майко". Тя бѣ отлична българка. Той често обичаше да беседва съ нея. Много пжти съмъ присжтствувала на тѣхни разговори. Закърмени съ хубавата българска речь и чувство да обичатъ всичко родно, тѣ често беседваха и съ жарь разказваха за хубавата и плодородна македонска земя; за родния имъ гр. Прилепъ; за нравитѣ и обичаитѣ тамъ. Най-накрай при всички разговори тѣ не скриваха и голѣмата тжга по поробена Македония, която копнѣеха да видятъ приобщена къмъ майката родина.

По едно време баба Ана научила, че Борисъ искалъ да замине съ чета въ Македония. Това я много измжчваше. Страхуваше се за него. Чувствуваше, че ще го изгуби.

Бѣше начало на пролѣтьта. Борисъ бѣ въ отпуска. Баба Ана и племеникътъ ѝ излѣзоха въ градината на двора. Седнаха на столове и запрнказваха.

По едно време баба Ана започна предпазливо на прилепско наречие: „Синко Борисе, се научифъ оти сакашъ да одишъ комита во Македония. Вѣрно ли е, чедо, али не? Немой, златенъ нѐ оди! Оти сите що отйдоа не се врàтия. Еденъ и двaица не можите да я ослободите Македония. Знаймъ тетинъ ти, Богатинъ (мжжътъ ѝ) остави коски таму!" По-вече тя не можа да сдържи сълзитѣ си и започна да плаче и моли. Той се наведе надъ нея и нѣжно и убедително ѝ заприказва: „*Вѣрно*, майко, решилъ съмъ да замина. Още ли ше гледаме какъ нашитѣ братя се мжчатъ въ робство? Не! Клетва съмъ далъ да умра за Македония!

Азъ и другаритѣ ми може да умремъ, но дѣлото за свободата на Македония ще живѣе, докато дойде освобождението ѝ. И знай, майко, че, този день непремено ще дойде!"

Следъ малко мълчание Борисъ се обърна къмъ мене и съ развълнуванъ гласъ каза: „Слушай, вуйчовото, ти ще пораснешъ, ще станешъ майка. Запомни едно отъ мене: *Обичай България: Възпитвай твоитѣ синове и дъщери да обичатъ родината си съ всичкото си сърдце и душа и да я пазятъ като зеница на очитѣ си!*

Като изслуша всичко, баба Ана скочи права, обърна очи къмъ небето, прекръсти се и каза: „Ехъ, синко, гледамъ ти си решилъ твърдо да заминешъ. На тебе и на другаритѣ ти желая добръ пжть. Дано Богъ ви помага и пази!" Едри сълзи се търкулнаха по старческитѣ ѝ бузи. Тя преглътна и не можаше да каже нито дума повече. Тъй завърши тѣхниятъ последенъ разговоръ . . .

Не следъ много, подпоручикъ Борисъ Сугаревъ бѣ премѣстенъ отъ Русе въ Силистра. На нѣколко пжти той подава оставката си, за да замине като четникъ въ Македония, но оставката му не била приета. Въпрѣки това, обаче, той напусна службата и безъ да се обади на близкитѣ си, заминава съ четата, която предварително бѣ органи зиралъ.

Въ едно жестоко и неравно сражение съ непиятелскитѣ пълчища край с. Габрово, Царево селска околия, Борисъ Сугаревъ падна убитъ на 28. априлъ 1903. год. заедно съ своитѣ другари поручикъ Сафроний Стояновъ и подпоручикъ Димитъръ Милевъ.

Нека се преклонимъ предъ паметьта на геройски загиналитѣ за родината и въ деня на годишнината отъ тѣхната смъртъ да посочимъ подвига имъ на подрастващитѣ имъ поколѣния.

Райна Цв. Веселинова.

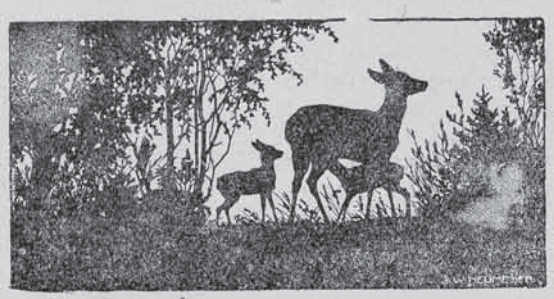

Срещата на дѣдо Ильо войвода съ Радовишкия мюдюринъ

Легендарниятъ български войвода дѣдо Ильо Марковъ се подвизавà дълги години като планински царь въ Малешевско, Пиянечко и съседнитѣ тѣмъ околии, и всѣвà страхъ и трепетъ между потисницитѣ, радость и надежда всрѣдъ българи. Когато той за пръвъ пжть събира вѣрна дружина и започва да броди изъ планинитѣ, въ края на I-та половина на XIX в., неговата дѣятелность била насочена срещу золумитѣ на мѣстнитѣ турци, отъ които е страдало най-много българското на-

дѣдо Ильо

селение. Преломътъ въ неговата дѣятелность, целяща създаването на свободна българска държава, става по-късно, подиръ 1861 год., когато се прехвърля съ часть отъ дружината си въ Сърбия, та попада подъ влиянието на голѣмия български родолюбецъ и революционеръ Сава Г. Раковски, и на други видни български революционери, които подготвятъ народа за политическото му освобождение.

Че дѣдо Ильо изпърво се бори само срещу золумитѣ на лошитѣ мѣстни турци, това се вижда най-добре отъ разговора му, който е ималъ съ Радовишкия мюдюръ при една среща въ края на първата половина на XIX в. За тая среща въ близкото минало много се е приказвало между населението изъ пиянечко.

Беровецътъ Аце Златковъ Голчовъ, бившъ харамия и войвода и синъ на дългогодишния харамия и вѣренъ другарь на дѣдо Ильо, Златко Голчо, ми разправи за тая среща доста подробно.

Ильо Марковъ, наричанъ поради мургавия цвѣтъ на лицето му Кара Илия, въ продължение на нѣколко години сполучилъ да накаже мнозина зли турци отъ малешевско, струмишко, радовишко и пиянечко, заради вършени отъ тѣхъ пакости надъ беззащитното българско население, безъ да е правилъ нѣкакво зло на мирното турско население. Това нѣщо се е ценило отъ последното и само то е пазѣло дѣдо Ильо отъ потеритѣ. Българското население подържало съ храна, облѣкло дружината на дѣдо Ильо и улеснявало нейната дейность. Турскитѣ управници, като не могли съ сила да го унищожатъ, решили да го обезвредятъ по добъръ начинъ. За случая взелъ грижата Скопскиятъ паша, който поискалъ да узнае отъ самия Ильо войвода защо създава неприятности на властьта. Вмѣсто да се срещне самъ пашата, предоставя това да направи Радовишкиятъ мюдюринъ. Срещата била устроена чрезъ посрѣдничеството на дългогодишния даскалъ въ Малешевско Георги Гоцевъ, известенъ подъ прекора „Кривио даскалъ", — куцъ билъ съ единия си кракъ — роднина на дѣдо Ильо, и на *първо време писарь* на дѣдо Ильовата дружина. Срещата е станала въ самия гр. Радовишъ — въ една роднинска *кжща* на край града до рѣката. Въ опредѣления день и мѣсто мюдюринътъ заедно съ двама видни турци отъ града очаквалъ страшния гостъ — войвода, отъ който треперѣло околното турско население, па и самитѣ потери неохотно отивали да го гонятъ, защото били убедени, че не могатъ нищо да му направятъ, а сами ще пострадатъ.

Дѣдо Ильо изпратилъ свои вѣрни хора да огледатъ мѣстото на срещата. Напълно въоржженъ заедно съ часть отъ дружината си дѣдо Ильо се задава отъ къмъ близката гора и се отправя за опредѣлената кжща. Очакващиятъ го съ хората си мюдюринъ става на крака и съ дълбоки поклони и теманета се отправя насреща му. Следъ здрависването имъ тѣ сѣдатъ на чардака и започватъ разговора. Юначниятъ видъ на войводата вдъхва пълна почеть и едва ли не страхъ въ събеседницитѣ му. Следъ встжпителенъ разговоръ, мюдюрътъ му задава въпросъ — защо избива турци и създава неприятности на царската власть? Спокойно и откровено дѣдо Ильо му отговаря, че той *не е противъ Царската власть и Султана*, а да защити беззащитната българска рая отъ золумитѣ на лошитѣ турци, срещу които властьта не е вземала, или е била безсилна да вземе мѣрки да ги обуздае. Отъ нѣкоя година имало много оплаквания отъ българското население, че мнозина отъ беьоветѣ карали българитѣ да имъ работятъ по чифлицитѣ безплатно (ангария), като сжщевременно ограбвали българската рая, насила потурчавали женската и челядь и вършили безнаказано и убийства. Изброилъ и нѣколко случая. Не можейки да търпи тия неправди той нарамилъ пушката и събралъ вѣрна дружина, за да наказва както подобава самъ злосторницитѣ. На раздѣла той добавилъ твърдо, че до дето не престанатъ золумитѣ, нѣма да захвърли пушката и ще избива всички золумджии турци и българи. Последнитѣ му думи направили силно впечатление на мюдюра, който далъ обещание, че царската власть ще вземе всички мѣрки. за да прекрати злосторствата отъ кого и да било. Следъ раздѣлата дѣдо Ильо съ дружината си залавятъ планината и се изгубватъ.

Мюдюринътъ съобщава на пашата за водения разговоръ съ страшния войвода „Кара Илия". Пашата, учуденъ отъ думитѣ на дѣдо Ильо — защо е хванàлъ съ оржжие планината, — отъ своя страна донася всичко това въ Цариградъ. Не

следъ много време се добило известие отъ великия везиръ, да не се преследва повече войводата „Кара Илия“, а да се влѣзе въ по-близка връзка съ него, за да го накаратъ да преустанови доброволно хайдушкия си занаятъ, като му обещаватъ прошка и безнаказаность, ако се прибере на мирно жителство въ родното си село Берово. За това турската власть си послужва съ тогазшния Кюстендилски митрополитъ Авксенти, познатъ подъ името „Велешки“, който се ползувалъ съ голѣма почить всрѣдъ българското население. Митрополитътъ сполучва да предума дѣдо Ильо — да се откаже отъ харамийството и да се предаде на мирна работа. Дѣдо Ильо дава вѣра на думитѣ на владиката, слиза отъ планината и се предава на властьта, която тържествено го посреща и го оставя свободенъ да живѣе въ родното си село Берово съ право да носи оржжието си. Това не отива обаче за дълго време, — властьта намислила да тури еднажъ за винаги ржка на него и на дружината му и по тоя начинъ да се освободи отъ тѣхъ. Будниятъ дѣдо Ильо, като усѣща какво му се крои, напуска селото си и хваща отново планината и по тоя начинъ се запазва отъ сигурно унищожение. Всички негови четници, които се поддали на примамката и се оставили да бждатъ задържани, биватъ най-подло избити. Останалиятъ живъ войвода събира нова дружина и незакъснява да отмжсти за тая подлость на властьта, и всѣва отново страхъ и трепетъ между чужденцитѣ въ родната му страна. Силни потери го преследватъ, но нищо не помага. Презъ 1861 год. той се прехвърля въ свободна Сърбия и известно число години отсжтствува отъ своя роденъ край, но всетиятъ отъ него страхъ всрѣдъ турското население не е престаналъ. То е вѣрвало, че той е още изъ планинитѣ, готовъ да отмъсти на всѣкиго, който върши золуми надъ българската рая.

*Владимиръ А. Караманов*ъ

ГОЦЕ ДѢЛЧЕВЪ

Гоце Дѣлчевъ, родомъ отъ Кукушъ, загина геройски преди 39 години въ сражение съ турската войска въ с. Баница, Сѣрско.

Революционерътъ се цени не по броя на преживянитѣ дни, а по качеството и масщаба на проявената енергия въ работа, по броя на постигнатитѣ добри и полезни дѣла.

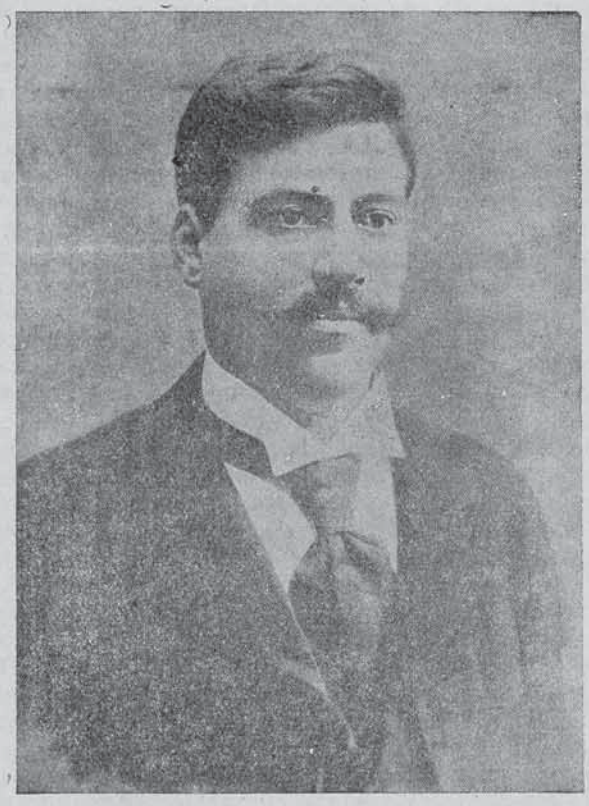

Гоце, апостолътъ на Македонското освободително движение, е цѣлъ изтъканъ отъ чувства на състрадание къмъ униженитѣ, угнетенитѣ, къмъ робитѣ. Съ свойствнния на революционера порывъ, величието на неговия духъ се проявява въ процеса на неговата борба и за това въ критичния моментъ той е въ стихията си. Сжщо като Левски той броди македонската земя отъ градъ на градъ, отъ село на село и по отдѣлно и групово буди съзнанието на маситѣ — да потърсятъ смисъла на живота въ борбата и да снематъ отъ себе си чуждото иго. Гоце Дѣлчевъ бѣ убедителенъ, сложенъ, спокоенъ и разумно разглеждаше сложенитѣ за разрешение въпроси и задачи. Че той е убедителенъ говори следниятъ фактъ: въ неговия районъ навлизатъ отъ София чети на върховния комитетъ и искатъ да повдигнатъ населението на възстание. Той имъ казва: „Господа, и азъ искамъ възстание, и народътъ иска възстание и детето въ утробата на майка си вика за възстание и птичкитѣ пѣятъ за възстание, но кажете ми кжде има гора отъ пушки и дѣсници и сърдца, за да правимъ възстание!“ — Съ тѣзи си слова той разубеждава навлзѣлитѣ чети. За голѣма честь на нашия градъ, предрешенъ като училищенъ инспекторъ, Гоце посещава училищата, черквитѣ, изкачва се на турската казарма, ужъ да разгледа отъ високо града, запознава се съ командира и пие кафе. Пита да му посочатъ коя е кжщата на голѣмия българофилъ Рифатъ бей, връща се, туря основа на околйско ржководно тѣло, дава напжтствие и заминтва. На края само казва, че той е Гоце Дѣлчевъ.

Македонската земя, страната на сълзитѣ, на страданията, на мжченията, на стоноветѣ вѣковни, на гробоветѣ незнайни, страната на безчестията, въ свещената борба за свобода, братство, равенство и човѣшки правдини, излжчи великани, титани, които въ борбата създадоха епопеи—дати, ненадминати въ историята на другитѣ народи. Записаха имена, като това на Гоце, които възбуждатъ въ всѣки българинъ, кждето и да се намира той, — въ предѣлитѣ на Велика България или нейде изъ африканскитѣ джунгли — чувство на радость, слава, възторгъ и гордость.

Най-после блянътъ на цѣлокупния български народъ е действителность, плодъ на неговитѣ епични борби за освобождението на Македония, Бѣломорието, Добруджа, и Западнитѣ покрайнини. Щастливо е днешното поколѣние, че доживя и видя чудото — *Велика България* и че можа да до-

принесе за окончателното ни обединение. Провидението е опредѣлило днешното поколѣние да бѫде строителя на Велика България, като му дава възможность да разгъне всички творчески, физически, духовни и морални сили, за да се изгради една голѣма, силна и здрава държава. Като съвременникъ въ борбата, азъ съмъ загриженъ, замисленъ, защото утрешна Велика България още отъ сега поставя хиляди и хиляди въпроси за разрешение. А знайно е, историческа истина е, какво, здрава, голѣма и трайна държава е оная, на която държавната власть се опира на здрава нация. Но... за съжаление, въ нашитѣ редове има синове, които рушатъ хвърлящия се циментъ въ основитѣ за изграждането на голѣмата държава. Трѣбва да се знае и помни, че българскиятъ народъ получи вече своитѣ идеали и всички политически разбирания оставатъ безпредмѣтни, предъ скоби.

Болшевизмътъ, комунизмътъ, национализмътъ и фашизмътъ днесъ се сумиратъ въ едно цѣло и оставатъ на разположение на българската законна власть, която споредъ случая и времето ще води и прилага хубавото и полезното.

Пѫтьтъ по който трѣбва да се върви за слагане здрави основи на Велика България — това е пѫтя на разума, пѫтя посоченъ и изминатъ отъ нашитѣ бащи и дѣди, отъ нашитѣ народни будители. Това е и пѫтя по който ни води днесъ нашиятъ водачъ, *Негово Величество Царь Борисъ III*, и само тоя пѫть ще даде голѣма, трайна държава, която ще пребѫде въ вѣковетѣ.

Илия п. Ивановъ
председатель на д-во
„Илиндень“ въ Неврокопъ

Панихида за Гоце Дѣлчевъ въ Охридъ

На 3. май въ черквата на българския просветитель Св. Климентъ въ Охридъ после божествената литургия, въ присѫтствието на целокупното чиновничество, представители на гарнизона, гражданството, както и на всички представители отъ съюза на периодичния печатъ, които се намираха по това време въ Охридъ, отслужи се панахида за успокоение душата на водителя на македонското движение Гоце Дѣлчевъ.

На панахидата взе участие цѣлопупното Охридско свещенство на чело съ архиерйския намѣстникъ.

Следъ панахидата председательтъ на мѣстното дружество „Илинденъ“ произнесе подходяще слово за случая, подчертавайки, че македонскиятъ българинъ следъ многогодишното тежко робство тази година счита се щастливъ, че можа съ отдавна освободения братъ българинъ заедно да честъвува и се поклони на паметьта на великия апостолъ на македонското движение, въплощението на Ботевия революционенъ духъ.

Следъ това говори целегата на Охридския гарнизонъ. За панахидата отъ страна на г. Директора на гимназията бѣ пуснатъ и взе участие и черковния хоръ.

За падналитѣ въ Царево село

Гл. инспекторъ на националната пропаганда г. Н. Коларовъ е посетилъ гр. Царево село, кѫдето на самото мѣсто е проучилъ възможноститѣ за събиране тленнитѣ останки на всички паднали офицери и войници за свободата и обединението на българския народъ. Тленнитѣ останки, следъ като бѫдатъ събрани, ще бѫдатъ погребани въ старата черква въ Царево село, при участието на много официални лица. Кметътъ на Царево село г. Н. Починковъ, заедно съ други граждани, е взелъ почина за събиране на срѣдства за издигане на паметникъ за всички войници, офицери борци и революционери, паднали въ борбата за освобождение и обединение на българския народъ.

Освещаване на паметникъ въ Крушовско

На 25 май. т. г., Св. Духъ, въ с. Света, Крушовско, се откри издигнатия паметникъ на загиналитѣ презъ войната 1915 — 1918 г. и погребани въ землището на селото храбри български войници наброй 26 души, македонския войвода — Георги Христовъ Рале и Кузманъ Ангеловъ четникъ, двамата родени въ това село и загинали презъ Илинденското възстание въ мѣстностьта „Черни връхъ — Мечкинъ каменъ — Крушовско. Коститѣ на последнитѣ двама борци сѫ вградени въ основитѣ на паметника, а имената имъ, както и тия, които сѫ известни отъ войницитѣ, погребани въ това село, сѫ написани на възпоменителна плоча.

Общо годишно събрание на д-во „Илиндень“ въ Куманово

Първото редовно общо годишно събрание на Илинденци въ гр. Куманово се състоя при повече отъ 80 души членове отъ града и околията имного гости.

Подпредседательтъ Георги Н. Малински поздрави членоветѣ и гоститѣ съ „добре дошли“ и ги покони съ ставане на крака да почетатъ паметьта на загиналитѣ борци въ Кумановската околия и всички съ спрѣнъ дъхъ изслушаха около 50 имена на именити войводи, четници, ржководители и др. сподвижници на организацията дали живота си презъ турското и сръбско владичества за свободата на родната ни страна.

Кръстю Лазаровъ, Кумановски войвода

Възхвали следъ това мждрата политика на Н. В. Царя на българитѣ, която така щастливо тури край на робуването и събранието съ тройно „ура“ изрази своята благодарзость къмъ Н. В. Царь Борисъ III.

Най-стариятъ между присѫтствуващитѣ, г-нъ Миле Д. Думановски, бившъ екзархийски учитель и голѣмъ страдалецъ, биде поканенъ да председателствува събранието. Той благодари за високата честь, която му се прави, но изказа съжалението си, че по старость, недовиждане и недочуване не ще може да ржководи и предложи за председатель на бюрото Тодоръ Ст. Сопотски и за секретарь Георги Ачпаловъ, които бидоха одобрени.

Георги Н. Малински прочете отчета на Управителния съветъ, Георги Гаревъ — доклада по състоянието на касата.

При дебатитѣ по отчета се уясни, че макаръ посрѣдъ мандата да с починалъ председателя на дружеството свещ. Ананий п. Анастасовъ, — подпредседательтъ Г. Малински самъ е изпълнявалъ председателската и секретарската длъжности и е поддържалъ връзка между членоветѣ и управата отъ една страна и управата и Централното Ржководно тѣло. Гласува се резолюция, съ която се освобождаватъ отъ отговорность Управ. съветъ и контролната комисия като имъ се изказа и благодарность.

Гласуванъ бѣ следъ това бюджета за 1942 година възлизащъ на 20,000 лева. За *знаме на дружеството* г. Иванъ Манутовъ предложи доброволна вноска 500 лв. Последваха го мнозина съ по 300, 260, 200, 100 и 50 лева, и се събраха нѣколко хиляди лева.

Председательтъ на бюрото г-нъ Т. Сопотски изрази радостьта на всички виждайки между себе уцѣлѣлъ и упазенъ отъ страшни беди сдедъ 40 годишна революционна дейность любимия отъ всички бившъ Кумановски околийски войвода *Г-нъ Кръсто Лазаровъ*, и предложи той да бжде провъзгласенъ за доживотенъ почетенъ председатель на дружеството!

Бурни ржкоплѣскания изпълниха залата при това неочаквано предложение. *Кр. Лазаровъ*, изненаданъ, направи решителенъ опитъ да отклони това предложение но тукъ волята на събранието наддѣля. Г. Сопотски взе *„мирно“* предъ *г. Лазаровъ* и прочете следния *адресъ*:

До любимия на Куманово и околията Господинъ Кръсто Лазаровъ Конюшки, бившъ Кумановски околийски войвода.

Многолюбимий войводо,

„Сподвижницитѣ отъ „Илинденъ“ отъ гр. Куманово и околията, свикани доесъ на I-то си редовно общо-годишно събрание, съ умиление си спомнятъ за Вашитѣ неуморими, славни и вихрени подвизи въ денонощно кръстосване Кумановскаша околия и други краеве на доскоро робска Македония зиме и льте, при дъждъ и снѣгъ, на слънце и бури, въ походи и сражения, като голѣмъ революционеръ и войвода, носящъ въ гърдитѣ си своето разпятие и въ сърдцето си — готовностьта да умратъ за своя родъ и родина.

Всѣкога искренъ въ своитѣ думи, винаги служилъ само на истината и правдата, безупрѣчно честенъ по душа, справедливъ въ присждитѣ си и прѣкомѣрноскроменъ въ своитѣ претенции — ето по тия Ви качества и добродетели Богъ Ви е закрилялъ и упазилъ отъ градушка куршуми до днесъ, за да доживѣете и видите увѣнчано съ успѣхъ своето велико дѣло, на което Вие посветихте сили и младость!

И днесъ, когато лелѣяната свобода е постигната и великото дѣло завършено, Илинденци сѫ щастливи да ви виждатъ здравъ и бодъръ между тѣхъ, пожелаватъ ви крепко здраве и дългъ още животъ при Велика България и Ви провъзгласяватъ за доживотенъ свой почетенъ председатель.

Бюро на събранието,
Председатель: (п) *Тод. Ст. Сопотски*
Секретарь: (п) *Г. Ачпаловъ*

Следъ това пристжпи се къмъ изборъ на ново ржководно тѣло.

1) *На управ. съветъ:*
Председатель *Тод. Ст. Сопотски*
Подпредсед. *Георги Н. Малински*
Секретарь *Борисъ К. Атанасовъ*
Касиеръ *Манасъ Кр. Оломановъ*

(Следва на 11 стр.)

Концертна вечерь на Охридскитѣ трубадури

Въ началото на май Охридската ефория Св. Климентъ въ София устрои въ голѣмия салонъ на военния клубъ концертна вечерь на охридскитѣ трубадури. Концерта бѣше почетенъ съ присѫтствието на представитель на двореца, Министра на Вѫтрешнитѣ работи г-нъ Петъръ Габровски, видни общественици, писатели, многобройни почитатели на българската народна пѣсень и почти цѣлата охридска колония.

Появата на трубадуритѣ, облечени въ старинна охридска носия, предизвика бурни овации и френетични ржкоплескания. Концертътъ бѣше предшевствуванъ отъ кратко слово на стария охридчанинъ г-нъ Антонъ Кецкаровъ, който каза: „На менъ се падна честьта, тази вечерь да ви представя моитѣ съграждани — охридскитѣ трубадури: Климентъ Садиловъ, Наумъ Куртевъ, Спасъ Пепелковъ, и Георги Кьочековъ.

Вие знаете, но и считамъ за нуждно да напомня, че тази вечерь ние не ще слушаме шедьоври на музикалното изкуство, нито съвършено техническо изпълнение, а ще чуемъ дълбокото и далечно ехо, което въ продължение на хиляда години не утихна, за да запази въ народната душа живъ спомена за ония гиганти на българския духъ, които поставиха гранитнитѣ основи и осигуриха безсмъртието на българската държава и българската култура. Тази вечерь четиримата трубадури, дошли отъ свещения Охридъ, чрезъ пѣсни ще ни разкажатъ мжкитѣ, борбитѣ, радоститѣ и скърбитѣ, които сѫ вълнували българската душа презъ вѣковетѣ.

Охридскитѣ трубадури, тѣзи потомци на Св. Климента и Самуила, тази вечерь ще ни разкриятъ онази мистична тайна, чрезъ която охридчанинътъ запази въ съзнанието си презъ многовѣковното и двойно робство живия споменъ и неугасващия копнежъ за църква, държава и култура български.

Охридъ, символъ на българското национално съзнание, крепость на българския духъ; Охридъ най-скжпиятъ, най-безценниятъ камъкъ що краси българската корона, тази вечерь ще ни разкрие сърдцето си. Вие ще чуете ударитѣ на това голѣмо благородно сърдце превърнати въ пѣсни-пѣсни съ силата на завети предавани отъ поколѣние на поколѣние — до наши дни.

Чрезъ пѣснитѣ, които ще чуете тази вечерь, гражданитѣ на старопрестолния градъ приветствуватъ гражданитѣ на новата българска столица, отгдето Царьтъ на българитѣ—Борисъ III — направлява сждбинитѣ на българския народъ и бди за неговото щастие. Следъ като чуете думитѣ на г-жа Райна Кацарова Кукудова, която като специалистъ ще ви даде нѣкои обяснения за характера на охридскитѣ народни пѣсни азъ ви моля да изслушате съ любовь този нанизъ отъ пѣсни, които сѫ запазили неразривната връзка и сѫ били живата спойка на колективната народна душа въ дни нерадостни и сѫ я окриляли въ героичнитѣ епични борби за изграждане на обединена и силна България".

Г-жа Кацарова Кукудова. „Охридчани, каза тя се славятъ съ своето пѣснопойство. За тѣхъ казватъ, че само заради пѣснитѣ имъ хайдутитѣ не ги нападали. Когато се случило на охридски търговци да замръкнатъ въ хайдушка гора, тѣ се разполагали безъ страхъ да нощуватъ на открито и запѣвали. Хайдутитѣ разбирали—охридчани сѫ славни пѣснопойци. Приближавали се да послушатъ, да си поотморятъ и облажатъ душитѣ и отминавали

Така, не случайно е, дето презъ неотдавнашното робство, тъкмо въ Охридъ сѫ се появили чествуванитѣ тая вечерь охридски трубадури. Произлизащи сами отъ музикални семейства, тѣ продължаватъ песенната трагедия на родното си мѣсто и съ своитѣ пѣсни ставатъ изразители на копнежа за свобода, затаенъ дълбоко въ душитѣ на македонскитѣ българи. Безнаказано, подъ булото на песеньта, тѣ сѫ разпалвали и подържали искрата на народното съзнание на охридчани.

Единъ погледъ върху днешната програма, която е само частъ на богатия репертуаръ на нашитѣ гости, ни връща къмъ кипежа на възрожденскитѣ години, презъ които бойката възрожденска пѣсень палѣше сърдцата и зовѣше на борба.

Борба. Подъ нейния знакъ македонскитѣ българи живѣха още дълги години следъ нашето освобождение и много естествено е, че докато въ свободнитѣ предѣли възрожденскитѣ пѣсни заглъхнаха, за голѣмо съжаленине като отживѣли въ Македония тѣ продължиха да звучатъ съ цѣлата си животрептуща сила.

На времето възрожденскитѣ пѣсни залѣха цѣло българско, пѣеха се въодушевно, кога скришно, кога открито отъ мало и голѣмо. Тѣхнитѣ простички мелодии сѫ често згласени по подобие на чужди пѣсни, или пъкъ направо заети. Отговарящи на революционнитѣ и възрожденски вълнения на българина отъ оная епоха, възрож-

---

2) Контр. комисия:

Спиро Карамфиловъ, Ив. Манушовъ Ефр. Тасевъ, а Як. Радевъ, Д. Тасевъ, Никола Перровъ, Г. Ачпаловъ Божинъ Додевъ отъ с. Облавци, Василко Арсовъ отъ Градище, за членове съветници и запасни членове при двата съвета.

По точка разни бидоха повдигнати много въпроси, като изнамиране и украсяване гробоветѣ на паднали убити въ сражения и изъ засада четници и др. лица изъ околията и за ограждането на тия мѣста. Издирванията на гробоветѣ на повече отъ 20 видни дейци на организацията презъ сръбско време. които биваха повиквани въ сръбскитѣ участъци и безследно „изчезваха" по мистериозенъ начинъ, за които нищо и отъ никого още не се знае где сѫ тѣ мжчени, бити, убити и заровени — та да се направи нѣщо по тѣхното откритие, докато още има хора, които знаятъ нѣщо и вече свободно ще могатъ да съобщатъ това.

Въ тоя моментъ се получи картичка отъ г. Д-ръ Иосифъ Андоновъ отъ града съ приложени 1000 левова банкнота и бележка:

„За целитѣ и успѣха на Илинденци"!

При прочитане тая бележка присѫствуващитѣ бурно ржкоплѣскаха.

По регистрирането на илинденци взе се решение всички да подадатъ своитѣ декларации предъ Управ. Съветъ.

„Присѫтствующъ"

денскитѣ пѣсни бързо онароднѣли. Българскиятъ изпълнитель ги преработилъ и украсилъ по свся музикаленъ вкусъ и така се е създалъ особения стилъ на нашата възрожденска пѣсень, която се твърде различава отъ стила на народната пѣсень и все пакъ е свой.

Първиятъ дѣлъ отъ програмата застжпва нѣколко възрожденски пѣсни отъ Григоръ Пърличевъ, Чинтуловъ и една ларична пѣсень отъ Петко Славейковъ.

Останали подъ робство, Македонцитѣ зажившѣха още веднажъ съ идеалитѣ на възраждането и продължиха да творятъ пѣсни въ тоя духъ.

Пѣснитѣ възникнали презъ така наречения втори революционенъ периодъ сж напълно въ стила на възрожденскитѣ пѣсни. Тѣ възпѣватъ подвизитѣ на юнаци паднали за свободата на Македония презъ първото десетолѣтие на този вѣкъ. Тъжни пѣсни изпълнени съ гордостъ. Все въ възрожденския духъ сж и нѣкои пѣсни като тая за капитанъ Бърдаровъ, падналъ убитъ на Мокра планина, презъ Европейската война.

Въодушевени отъ възрожденскитѣ революционни пѣсни, охридчани не забравятъ и своитѣ истински народни пѣсни, които се отличаватъ съ тжжнитѣ си протѣжни напѣви, украсени съ характерни извивки. Въпрѣки дългата робия духътъ е останалъ свободенъ. Въ бавното тежко и до голѣма степенъ тържествено изпълнение на македонскитѣ, а още по-специално на охридскитѣ народни пѣсни, има нѣщо, бихъ рекла, господарско. Така тържествени и важни сж и игритѣ имъ. Неизгладимо силно е впечатлението, което се добива отъ „Чамчето“, играно отъ охридчани.

Въ охридскитѣ народни пѣсни срѣщаме въ изобилие характернитѣ за общо българската музика ритми, известни вече и въ чужбина подъ името български ритми. Това сж ритмитѣ на мжжката ржченица на Самоковското хоро, на Грънчарското (аманъ аманъ, Катуша) на македонското хоро (Антице, мори Антице) и Миле попъ Иордановъ.

По подобие на всеизвестната пѣсень „Биляна“ нѣкои охридски пѣсни се пѣятъ въ три четвърти тактъ, който и ако да се срѣща рѣдко, не е съвсемъ чуждъ на българската народна музика.

Въ Охридъ не само професионалнитѣ музиканти сж застжпници на народната пѣсень. Тя е въплотена въ живота на охридчани, тъй като въ него е въплотена сладостната нѣга и буритѣ на езерото, легендитѣ на светия за българщината градъ.

И до день днешенъ охридчани съчиняватъ нови пѣсни и въ тѣхъ изразяватъ своитѣ възторзи, радости и скърби.“

Концертътъ започна. Две цигулки, тамбура, дайре и звучно пѣние разлѣха познати и скжпи мелодии. Хвърляше се на очи, че двамата цигулари държеха цигулкитѣ въ дѣснитѣ си ржце а лжковетѣ въ лѣвитѣ, което вѣроятно ги улеснява при пѣнието. Запѣването на пѣсеньта за унищожението на охридската архепископия 1767 година на Пърличевъ бѣ посрещнато съ неописуемъ възторгъ, изслушана съ трогателно разбиране на този трагиченъ моментъ отъ историческия ни животъ. Следваха пѣсни отъ Д. Чунтуловъ, П. Р. Славейковъ и Вазовата — Ой Сливнице, юнашка гробнице!

Въ пѣснитѣ отъ втория революционенъ периодъ се възпѣватъ личноститѣ и дѣлата на революционеритѣ: Гавазовъ, Чемковъ и Лазовъ. Изпѣваха се пѣсни за Пармаковъ, Цвѣтковъ, Ионъ Бадевъ, Тома Давидовъ и Христо Узуновъ.

Въ редицата битови пѣсни и пѣсни за охридски хубавици е обрисувано ежедневието, въ което проличаватъ изтънченитѣ вкусове и навици на цивилизованъ гражданинъ, вѣренъ на стари аристократически традиции.

Изпѣти бѣха народни патриотични пѣсни следъ 1918 година, въ които е изразенъ бунтътъ и копнежътъ за свобода. Последната пѣсень отъ програмата бѣше: Охридъ, Охридъ красивъ милъ . . . Публиката слуша прехласната, изпада въ умиление, горещо аплодира.

Концертътъ завърши, публиката не излиза. Да можеше, опиянението на тази вечерь да трае вѣчно! . Едно ликуващо чувство, което е обхванало всичкки търси отдушникъ. Чуватъ се гласове: Чамчето! . . Чамчето . . . Трубадуритѣ засвирватъ. Сърдцата трепватъ. Стари охридчани и охридчанки заиграватъ съ грациозни и плавни стжпки познатото старо охридско хоро „Чамчето“. Следъ него, друго, трето . . . До кога? Да би могло тази вечерь да не свършва. Часоветѣ на нощьта напредватъ. Публиката се разотива, като приветствува трубадуритѣ и имъ благодари за приятнитѣ часове. Уморени, но възбудени отъ успѣха си, трубадуритѣ щастливо се усмихватъ

На следния день, тѣ изнесоха концертъ за учащата се младежъ а следъ това предприеха обиколка на нѣкои градове като навсѣкжде бѣха посрещани съ най-топла сърдечность.

М. А. К.

Драма — общъ изгледъ

Жертвитѣ при потушаване на Илинденското възстание

продължение отъ книга 5 (135)

Освенъ убититѣ 38 души при бѣгството паднали и се убили още:

† 1. Стана Лазарова
† 2. Маса Гящева
† 3. Катерина п. Типева
† 4. Тина Шапева

Сѫщавременно подпаленитѣ 174 кѫщи изгорѣли до основи. Опожарено е било и селското училище.

Но с. Мокрени е дало и други 25 жертви, колкото никое друго българско село. Въ сраженията съ войскитѣ надъ Врабчинското езеро били убити 18 четници отъ това село и въ сраженията при черквата Св. Илия до Клисура — други 7 четници, всички на възрасстъ между 20 — 25 години.

Ето и имената на тѣзи герои!

† Аргиръ Диневъ
† Ицо п. Георгиевъ
† Кота Ташевъ
† Дине Ташевъ
† Геле Гелевъ
† Георги Тасевъ
† Дине Тасевъ
† Ване Козарь
† Гире Гящевъ
† Таси Тодевъ
† Георги п. Стериовъ
† Наки Петревъ
† Мити Стояновъ
† Стоянъ Мишевъ
† Георги Коста
† Мити Йотевъ
† Вани Йотевъ
† Туши Гогевъ
† Ицо Мата
† Дони Нашовъ
† Геле Пачовъ
† Ване Хаджиевъ
† Тоди Михайлина
† Симо Доневъ
† Георги п. Данаиловъ

11. с. Бобища

И това село е било сполетено отъ сѫщата участь, както и Мокрени. Когато силниятъ напоръ отъ многобройни войски е принудило събралитѣ се на планината Върбица чети да се оттеглятъ, тогава и населението на Бобища напустнало селото и се прибрало въ Клисура. На другия день, 15 августъ, редовни войски слѣзли отъ къмъ Клисура и заедно съ башибозукъ отъ близкитѣ смѣсени села втурнали се съ честа стрелба въ селото и го подпалили. Огъ останалитѣ въ селото жители убити били следнитѣ 13 лица:

† Дине Качаровъ 65 год. намушенъ съ ножъ.
† Дине Джинарь 70 год. намушенъ съ ножъ.
† Митко Янковъ 55 год. живъ изгорѣлъ
† Иванъ Сарковъ 70 год. пронизанъ съ куршумъ
† Мите Христовъ 23 год. пронизанъ съ куршумъ
† Кузманъ Митревъ 14 год. пронизанъ съ куршумъ
† Мите Дзиля 50 год. намушканъ съ ножъ
† Ване Джаклевъ 70 год. намушканъ съ ножъ
† Тасе Димитровъ 13 год. убитъ съ куршумъ
† Кузо Христовъ 45 год. убитъ съ ножъ
† Тана Лякова 110 год. убита съ ножъ
† Тана Стефова 75 год. убита съ ножъ
† Катер. Яловчева 50 год. жива изгорѣла.

Въ продълждние на нѣколко дни башибозукътъ подъ защита на войскитѣ е ограбилъ и опожарилъ всички 115 кѫщи, колкото е брояло цѣлото село. Опожарено е било мѫжкото селско училище — една солидна и красива сграда. Сѫщо така е било опожарено и девическото училище. Редовнитѣ войски, които нападнали селото, били смѣсени съ иляве и редифи и се командували отъ юзбашията Исмаилъ Бедри отъ Населичкия табуръ.

с. Бобища е дало 33 четници, отъ които въ разни сражения съ войскитѣ сѫ били убити:

† Манолъ Розовъ, убитъ въ сражението при Чеганъ
† Андрей Сидовъ, убитъ въ сражението при Чеганъ
† Насе Орловъ, убитъ въ сражението при Чеганъ
† Кузо Розовъ, убитъ въ сражението при Кайнакъ

12. с. Загоричани.

Преди да бѫде опожврено, то е броело 506 хубави двуетажни каменни кѫщи, повечето измазани отъ вънъ съ варь. Разположено амфитеатрално при южнитѣ склонове на планината Върбица, отдалечъ то е прадставлявало рѣдко красива гледка. Посрѣдъ него се издига монументална черковна сграда останала здрава, а до нея е имало великолепно училище. Броело е около 3.000 жители, които се радвали на сравнително добро благосъстояние. По броя на кѫщитѣ и по числото на жителитѣ, то е най голѣмото селище, което икономически е било съсипано презъ време на Илинденското възстание. Когато на 18 ноември с. с. минахме презъ него, то представляваше покъртителна картина: всички 506 кѫщи бѣха опожарени, селището бѣ съвсемъ опустѣло — нищо живо въ него не срещнахме. Само черквата и високата камбанария бѣха останали непокѫтнати. Тѣ бѣха единственитѣ нѣми свидетели на отмѫстителната вражеска ярость.

И така, когато юзбашията Исмаилъ Бедри нападна и подпали селото Бобища, сѫщиятъ день, 15 августъ, той се яви съ войскитѣ си отъ къмъ мѣстността Жълта шума и предъ Загоричани. Съ честа стрелба войскитѣ навлѣзли въ него, но население не намѣрили: следъ оттеглюването на четитѣ отъ Върбица, селото е било обстрелвано съ шрапнели отъ планински орждия, та населението се разбѣгало къмъ монастира Св. Врачъ

Огъ тоя день (15 августъ) и въ продължение

на цѣлъ месецъ башибозукътъ отъ всички турски села въ околностьта, пакъ подъ защита на войскитѣ, ежедневно е навлизалъ въ селото, оплячкосвалъ е кжщитѣ, следъ това натоварвалъ на добитъкъ каквото може да се вземе, и подпалвалъ съ газъ оплячкосанитѣ кжщи. И тази процедура е продължавала докато всички 506 кжщи сж били ограбени и опожарени, като сжщевременно е билъ откарванъ и многобройния селски добитъкъ: крави, волове, мулета и кози.

Ония стари мжже и жени, които сж били останали въ селото. или били забѣгнали въ околноститѣ му, всички сж били убити.

Ето имената на тѣзи нещастници — 16 души;

† Никола Шоплевъ 60 год. убитъ отъ куршумъ
† Дине Мановъ 67 год. убитъ отъ куршумъ
† Стерио Которенецъ 68 год. убитъ отъ куршумъ
† Ване Лексовъ 60 год. убитъ отъ куршумъ
† Иованица Лексова 57 год. убита отъ куршумъ
† Василъ п. Димитровъ 80 год. убитъ и изгорѣлъ
† Умче Лажовкинъ 65 год. убитъ отъ куршумъ
† Каля Гистрова 60 год. убита и изгорѣла
† Умче Пишмаровъ, 70 г. убитъ съ куршумъ
† Умче Пишмаровъ 70 год. убитъ отъ куршумъ
† Проса Кирова 38 год. убита съ куршумъ
† Гина Калкатронкина 50 год. отвлечена и зчезнала
† Насе Чулевъ 75 год. убитъ съ куршумъ
† Вангелъ Шпатовъ 68 год. убитъ съ куршумъ
† *Типо Джонджевъ 75 год. набитъ на колъ въ Клисура*
† Гиле Цимура 85 год. убитъ съ куршумъ.

Като четници въ разни сражения преди и презъ време на възстанието геройски сж загинали следнитѣ младежи на възрасть между 20 — 30 години:

† Кузо Стефовъ, † Петре Погончевъ, † Кузо Погончевъ, † Дине Дзундзуровъ, † Коле Грънчаровъ, † Томе Новачковъ, † Коле Качевъ, † Гугулъ Бошевъ, † Илия Шотлевъ.

Като четници въ разни сражения преди и презъ време на възстанието геройски сж загинали следнитѣ младежи на възрасть между 20 — 30 год. Кузо Стефовъ, Петре Погончевъ, Кузо Погончевъ, Дине Дзундзуровъ, Коле Грънчаровъ, Томе Новачковъ. Коле Качевъ, Гугулъ Бошевъ, Илия Шотлевъ.

13. с. Куманичово.

Единъ день следъ обявяване на възстанието (21 юлий с. с.) селото (горната махала) е било нападнато отъ башибозукъ изъ околнитѣ села, оплячкосано, убитъ е билъ

Пено Стрековъ

Когато на 17 августъ с. с. пристигналъ съ войски юзбашията Исмаилъ Бедри, селото (горната махала) на ново е било опустошено отъ войски и башибозукъ, но опожарени били само 2 кжщи, защото турцитѣ отъ долнята махала се застжпили предъ юзбашията да не се гори селото.

Куманичово е дало 62 четници, отъ които 5 души сж загинали въ разни сражения съ войскитѣ

Ето имената на тия петима герои:

† Коле Чолакъ
† Гого п. Христовъ
† Диме Т. п. Христовъ
† Коле Д. п. Христовъ
† Коле Петрушевъ.

14. с. Бъмбоки.

До 14 августъ с. с. селото не е било обезпокоявано нито отъ войски, нито отъ башибозукъ. Само на 25 юлий двама селяни — баща и синъ по пжтя за Клисура, дето отивали да се покажатъ на лѣкарь, били пресрещнати отъ войници и убити.

Тѣ сж:

† Стефанъ Гисчевъ 55 г. съсѣченъ съ сѣкира
† Петре Стефановъ 20 г. съсѣченъ съ сѣкира

На 14 августъ, когато много войска се е събрала при Кайнакъ, дето е станало и сражение съ четитѣ, населението напустнало селото и се прибрало въ монастира Св. Врачъ. Една часть отъ войскитѣ минала презъ Бъмбоки и го подпалила. Войскитѣ се придружавали и отъ башибозукъ. Изгорѣли всички 43 кжщи, както и селското училище. *Четирима старци и една жена*, останали въ селото, отпосле били намѣрени убити съ обезобразени тѣла.

Имената имъ сж:

† Диме Николовъ 55 год.
† Дѣдо Христо 100 год.
† Старецътъ Делиолановъ 70 год.
† Старицата Делиоланова 63 год.

15. с. Олища.

И то е било нападнато на два пжти отъ башибозукъ и само една кжща е била опожарена. Ако тукъ споменавамъ, то е за това, че добритѣ българи отъ това село оставили на разположение кжщитѣ си на забѣгналитѣ семейства отъ опожареното Загоричани и Бъмбоки. Олища броеше тогава 90 кжщи, всички здрави.

16. с. Черешница.

Понеже това село е разположено на една висока котловина южно отъ върха на планина Вичъ, башибозукътъ не се е изкачвалъ. Само на 14 августъ, когато войскитѣ отъ къмъ изтокъ минавали покрай него, за да се срещнатъ съ четитѣ на Върбица, навлѣзли вжтре, ограбили каквото могли да носятъ, подпалили нѣколко кжщи и си заминали. Населението е било забѣгнало и се укрило въ гористата мѣстность Ридъ. Повече е пострадало селото на 22 августъ отъ войски, които идѣли откъмъ западъ. То било тогава наново ограбено и подпалено. Изгорѣли всичко 69 кжщи. Населението се е спасило чрезъ бѣгство. Ония отъ селянитѣ, които не сж успѣли да избѣгатъ, били убити по най-жестокъ начинъ.

(Следва)

Късни признания

Бѣлградскиятъ в. „Ново време“ обнародва интересна статия отъ м-ръ председателя ген. Миланъ Недичъ подъ заглавие: „Сждбоноснитѣ заблуждения въ възпитанието и образованието на нашата младежь“. Генералъ Недичъ пише:

„Нашата миналогодишна народна катастрофа откри много гнили нѣща въ нашето общество и нашата държава. Най-болното ни разочарование е отъ нашето училище. Вмѣсто да дава трезвени граждани и почтени държавни служители, то, особено презъ последнитѣ генерации, даваше подивѣли кръвожадни типове, които въ унищожението на народния имотъ и въ избиването на невинни хора намираха удовлетворение на своитѣ изопачени нагони и стремежи.

Нашето училище не направи нашия човѣкъ нито мораленъ, нито щастливъ, нашата младежь нито по-благородна, нито по-възпитана въ духа на самодисциплината и въ смисъль на отстраняване на лошитѣ наклоности и страсти. Такова каквото бѣше, нашето училище бѣше повече вредно, отколкото полезно.

Полицейската статистика съдържа поразяващи данни. Отъ тия данни се вижда, че наказателнитѣ деяния се увеличаватъ срѣдъ нашата интелигенция. Опаки и престжпни типове, измамници, джебчии, разбойници, комунисти — по-голѣмата часть отъ всички тия отрицателни типове сж изъ срѣдитѣ на онѣзи, които сж минали презъ училището. Презъ последнитѣ десеть години числото на престжпленията се е удвоило. Престжпленията сж се увеличавали точно срѣдъ ония младежи, които държавата учеше, за да има добри граждани и добри сърби. Значи, че нашата система на образование и възпитание бѣше погрѣшна — повече вредна, отколкото полезна“.

Така е. Шовинизъмътъ на сърбитѣ, недостигнатъ въ свѣта, съ своята надменность, гордость, чрезвичайно самомнение за превъзходство надъ всички нации, — само по себе си кухо, празно, гнило, — не почиващо на никакви данни отъ мораленъ и вещественъ характеръ — славославенето, обхванало всички срѣди — отъ краля до пждаря, отъ професора до обикновения писарь, отъ патриарха до едва грамотния монахъ — създаде отъ сръбския народъ маса суетна, щеславна, като че ли сътворена отъ Бога да животува и тя живѣ, гуля и разпилѣ благата, съ които Версай широко и обилно бѣ я нагървавилъ.

Наказание Божие! Що не сториха сърбитѣ, за да озлочестятъ колкото се може повече бълг. народъ? Но ето — той оцѣлѣ, а тамъ садизмъ ужаценъ се развива. Отрезвение дано настане. Нека сами сърбитѣ подвъргнатъ на поголовно унищожение писанията на професоритѣ Цвиичъ и Беличъ и на всички тѣхни съмишленици, които развратиха сръбския народъ, за да може той, очистенъ отъ всички прегрѣшения, да намѣри спокоенъ животъ подъ благодатнитѣ лжчи на Божието слънце.

К.

Положението

Следъ ликвидирането съ „офанзивата“ на Тимошенко източно отъ Харковъ, за германското командуване се откриха условията за действуване при пълна инициатива по бойнитѣ полета.

Атмосфернитѣ условия и теренътъ вече не представляватъ спънка за развиване на бойни действия отъ голѣмъ масщабъ. Никакви политически или отъ другъ родъ промѣни не бѣха се появили следъ оповестяванатa отъ германска страна пролѣтна и по-късно лѣтна офанзива, за да се започне тя на руския фронтъ, който отъ всички се смѣта и се признава за сжществень за разрешаването на голѣмия конфликтъ между Германия и съюзницитѣ ѝ и Англия и съюзницитѣ ѝ. Не изглеждаше вѣроятно предположението, че Германия ще да блъфира или по-право заблуждава, като оповестява предварително, че ще започне голѣма офанзива срещу съветскитѣ войски и че, следователно, тя може да хвърли войскитѣ си на друго нѣкое мѣсто по фронтоветѣ. Отъ досегашния опитъ ние знаемъ, че германското командуване не е търсило успѣхи въ подобни хитрувания, а е разчитало преди всичко на силата на своето военно изкуство, на бойния духъ на своитѣ войници и на своето оржжие.

И тоя пжть, по всичко личеше, че Германия само чакаше да настжпятъ предвижданитѣ и подготвянитѣ отъ нея и отъ съюзницитѣ ѝ условия, за да се впусне въ действия срещу единствения си противникъ въ Европа и да се опита чрезъ това да докара по възможность поскоро търсеното отъ нея разрешение на конфликта.

Това чувствуваха най-добре въ Москва, ето защо отъ съветска страна, въ надвечерието на тоя моментъ се отправиха публично, да бждатъ чути отъ цѣлъ свѣтъ, подканвания къмъ Англия, главно и къмъ Съединенитѣ американски щати за даване на бърза и ефикасна помощь на съветската армия, като ѝ се изпратятъ и изпращатъ по-голѣми количества оржжия и други бойни машини и материали и като се побърза съ откриването на втори фронтъ за Германия, който да отвлѣче германски войски отъ руския фронтъ и по тоя начинъ да облекчи съветскитѣ войски отъ напора, на който бѣха подложени и който се очакваше да се увеличи още повече при новата офанзива.

Отъ английска страна много пжти даваха да се разбере, че за сега Англия, не може да стовари войски въ Европа и съ така стоварени войски да образува вторъ фронтъ. Но практичнитѣ англичани намислиха друго: решиха да започнатъ „въздушна офанзива“ на западъ, като даватъ съ това удовлетворение на Съветска Русия, безъ да се подлагатъ на особени рискове и на загуби на хора. Едни масови аеропланни нападения надъ германски градове и надъ мѣстности въ завзети отъ Германия области можеха да създадатъ, освенъ това, впечатлението, че Англия наистина е достигнала положението на равна, ако не вече и надмощна въздушна сила въ сравнение съ Германия. И наистина, още когато войскитѣ на Тимошанко се бѣха увлѣкли въ опасната и злополучната, както отсетне се оказа, авантюра край Харковъ, английски многобройни ята отъ бомбардировачи запохнаха всѣки день почти, собствено всѣка нощь, да нападатъ разни гредове въ Германия и да сѣятъ, заедно съ бомбитѣ си, смущение всрѣдъ германскитѣ граждани. Причинени бѣха на нѣколко мѣста голѣми разрушения и

бѣха взети доста жертви.

Това направи известно впечатление въ Русия и даде видъ като че англичанитѣ вече наистина откриватъ тъй жадно очаквания отъ болшевикитѣ втори фронтъ. Германцитѣ не останаха длъжни: веднага отвърнаха съ ожесточени бомбардирания на английски градове и следъ десетина дена тая „офанзива" се изпари и не остана поменъ отъ нея. Отдѣлни аеропланни нападения продължиха и още продължаватъ да се вършатъ отъ английски и вече тукъ-таме и отъ американски самолети, но тѣ не съставляватъ никаква офанзива, а още по-малко могатъ да се смѣтатъ за действия по нѣкакъвъ втори фронтъ.

Управницитѣ въ Мосва не ще да сж били толкова наивни да не разбератъ тая „съюзническа" игра за смѣтка на руската болшевишка армия и, изглежда, сж настоявали застрашително за действително образуване на втори фронтъ. Указание за това е отиването на Молотовъ въ Лондонъ и въ Вашингтонъ и заявяването на Англия и на С. А. Щати, че тѣ сж се задължили съ договоръ съ СССР да открияТъ втори фронтъ още презъ тази — 1942 — година. Въ Лондонъ бѣ сключенъ и съюзнически договоръ между Англия и Съветска Русия, който даде по тържественъ начинъ потвърждение на сжществуващето вече братство по оржжие между тия две държави и очерта още по-тѣсни връзки и взаимозадължения помежду имъ не само за презъ войната, но и за известенъ периодъ отъ време следъ нейното приключване. Така поне се даде на свѣта да разбере отъ обнародванитѣ, макаръ и непълни, официални съобщения следъ сключването на англо-съветския договоръ. Споредъ тия съобщения, Англия и Съветска Русия нѣмало да искатъ никакво териториално разширение. Такъвъ ангажиментъ, обаче, изглежда не сж поели С. А. Щати, които собствено и не сж сключили договоръ съ Съветския съюзъ къмъ тоя, който сключи Англия, а само една спогодба съ задължения за изпращане на военни материали и за откриване на втори фронтъ, на който сигурно се предвижда участие и на нѣкакви части отъ военитѣ сили на С. А. Щати.

Не ще съмнение че тия три държави сж поели при последнитѣ преговори, водени отъ Молотовъ въ Вашингтонъ и въ Лондонъ, и нѣкои други задължения, за които не се съобщи на свѣта. Като не ги знаемъ, излишно е да се мжчимъ да гадаемъ по тѣхъ. Важното е, все пакъ, онова, което изплува на повърхностьта.

И тоя пжть Англия, вижда се, е изиграла успѣшно своята игра по отношение на съюзницата си Русия: безъ да се впуща въ рискувани действия, които биха разстроили и разнебитили и безъ това оскждитѣ й сили, тя се опита, чрезъ договорно поети задължения за образуване на втори фронтъ и чрезъ тая дипломатическа акция — сключването на съюзъ съ Русия, — да „услужи" и да „облекчи" положението на последната като остави всрѣдъ рускитѣ болшевишки срѣди впечатлението, че е предприела сериозна акция, тъкмо когато Германия се готвѣше да открие офанзивата на истокъ. Сигурно отъ Лондонъ сж смѣтали и сж увѣрявали Москва, че сключването на англо-съветски договоръ ще внесе смутъ, едва ли не ще убие духа на Германия и ще я направи психологически вече негодна за офанзива срещу Съветска Русия. Дали Сталинъ и другаритѣ му сж повѣрвали на това, не можемъ да знаемъ, но можемъ съ голѣма вѣроятность да предположимъ, че тѣ сж видѣли и тоя пжть колко е още далече и проблематична действителната помощь, която очакватъ отъ година вече отъ съюзницитѣ си. Но Съветскиятъ съюзъ е въ такова тежко положение и толкова сж мрачни всички негови перспективи, че и да знае, и да вижда — както сигурно добре вижда — недействителностьта на английската „помощь", въ сравнение съ жертвитѣ давани отъ Русия въ тая война. приема и малкото, което му се обещава и му се дава, защото то е все повече отъ нищо. Въ сжщность, и въ случая съ последния Англо-Руски договоръ имаме неизмѣнено старото положение, което се характеризираше съ неискреность въ англо-рускитѣ отношения и съ една временность на общитѣ имъ интереси.

Предъ лицето на Германо-италианския блокъ, който съставлява една идеологично еднородна сила, сегашниятъ и каквито и да се явятъ по-късно съюзи между болшевишка, пролетарска Русия и Англия на лордоветѣ и С. А. Щати на доларитѣ се очертаватъ явно съ много по-слаби страни що се отнася до духовната устойчивость въ борбата.

Съв. Русия е свързана съ Англия и С. А. Щати само чрезъ общия страхъ отъ неприятеля и чрезъ общото желание да обезвредятъ Германия. Това е за презъ войната. А после? При единъ миренъ животъ нѣма ли Русия, — болшевишка или не — пакъ да подири пжтищата и начинитѣ за добро съжителство съ Германия, която ще си остане при всичкитѣ обстоятелства главната европейска сила и ще бжде поради това много по-близко до Русия отколкото ще бжде до нея Англия — тая извъневрзпейска и чисто морска, океенска сила?

Може въ англо-американско-съветския договоръ, сключенъ напоследъкъ да е имало и тайни клаузи за опредѣляне на зони на влияние въ Европа и другаде, но принципитѣ на тъй наречената Атлантическа Харта, споредъ които англо-саксонската каолиция смѣта да урежда следвоенния свѣтъ, ще бждатъ ли въ състояние да опредѣлятъ и да гарантиратъ на Съветския съюзъ достойно зс него споредъ разбиранията му мѣсто между „демократическитѣ" страни и не би ли се намѣрилъ СССР въ онова положение, отъ което винаги е отбѣгвалъ: да вади кестенитѣ отъ огъня за облага на други и чрезъ това вадене на кестенитѣ не би ли съдействувалъ да затвърди положението на дветѣ голѣми демократични сили — Англия и С. А. Щати — които въ миналото, а и въ бждеще ще бждатъ най-голѣмитѣ противници на установяването на ония обществени начала, които сж основата на Съветския съюзъ и съставляватъ основата на неговата политическа идеология?

Струва ни се, че колкото действителната помощь отъ страна на Англия и С. А. Щати върви въ обратна пропорция съ бомбастичнитѣ обещания за такава помощь, толкова повече мисли отъ споменатия по-горе редъ ще започнатъ да занимаватъ умоветѣ на съветскитѣ управници, а това може да се окаже отъ естество да внесе голѣмъ обратъ въ сегашното международно положение.

Разбира се, военитѣ действия си вървятъ по плановетѣ на генералнитѣ щабове и нѣма никой да пропусне и най-малкия шансъ да нанесе ударъ на противника си, колкото и да има изгледи, че вече се замислюва сериозно за бждещи комбинации съ огледъ на спирането на кървопролитнитѣ борби. Нѣщо повече — колкото се увеличаватъ изгледитѣ за сондажи и кроежи за едно общо омиртворение, толкова по-силни ще бждатъ военитѣ удари.

Както и да е, ние се намираме вече, изглежда, въ второто полувреме отъ кървавия свѣтовенъ мачъ и презъ това време ще трѣбва да очакваме не само важни военни действия, но и усилена и все повече засилваща се дипломатическа международна дейность за използуване на създадени отъ войната положения при стремежа да се обезпечатъ за отдѣлнитѣ сили по възможность поблагоприятни условия.

Отиваме къмъ развръзката.